

Detectius de la llengua

La nostra veu i la manera com fem servir el llenguatge ens delaten. Un equip de lingüistes forenses de la Universitat Pompeu Fabra té les eines que ajuden a determinar qui hi ha darrere d'un xantatge o si un text és una obra original o bé un plagi. Davant d'un jutge, el seu dictamen té el mateix valor que una autòpsia

08
09Text **Cristina Mas**

Oscar Sánchez, un rentacotxes de Montgat, es va passar un any i nou mesos en una presó italiana acusat d'un delictes de narcotràfic que no havia comès. Un traficant li havia suplantat la identitat i havia contractat línies de telèfon amb el seu nom des de les quals dirigia la seva xarxa. Sánchez s'hauria passat 14 anys a la presó si no hagués estat en bona mesura pel dictamen d'un equip de lingüistes forenses que van determinar que la veu enregistrada de les trucades punxades per la policia no era la seva. Aquests lingüistes formen part d'un dels principals laboratoris de lingüística forense del món, el ForensicLab de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. El ForensicLab és part del llegat que deixa la catedràtica Maria Teresa Turell, que va morir d'una malaltia l'abril passat.

Una nota de suïcidi, una amenaça telefònica, la trucada d'un segrestador, un e-mail intimidatori, un anònim manuscrit... són els materials amb què treba-

llen els lingüistes forenses. Aporten proves que són vàlides en judicis civils o penals, basant-se en l'anàlisi acústica de les veus o bé en les *marques* que detecten en el llenguatge escrit d'un text. "Per molt que algú ho vulgui amagar, els seus trets lingüístics sempre acaben surant", explicava Turell. Els lingüistes forenses poden determinar trets en el llenguatge que revelen el sexe, l'edat, la professió, el nivell educatiu, la religió, l'origen geogràfic d'un individu i fins i tot detalls com si és nadiu d'una llengua o si és bilingüe o si està en contacte amb altres llengües, o si pateix una possible malaltia que afecti la parla. A falta d'empremtes o proves d'ADN, són indicis que poden resultar determinants en un judici.

La veu identifica

La fonètica forense permet identificar el to (freqüència fonamental) de la veu, del qual es dedueixen el sexe i la franja d'edat del parlant. També determina, mitjançant una anàlisi lingüística, trets personals, a partir de la pronunciació,

per exemple, de la *ll*, o de determinats usos, com ara el de paraules com *radere* en lloc de *darrere* o la doble negació. Amb tot això es pot comparar la gravació anònima amb les veus d'un o de diversos sospitosos, i també amb un corpus general de referència. I si no hi ha sospitós, traçar un perfil lingüístic que podrà complementar les dades aportades per investigadors en altres àmbits: l'equip de la UPF ho pot fer amb parlants de català, castellà, anglès o àrab. Amb aquestes tècniques es va identificar fa uns anys un treballador d'una empresa de Terrassa que havia enviat anònims amenaçadors, i després del peritatge lingüístic l'empresa va poder demostrar un acomiadament procedent.

La detecció del plagi és un dels àmbits en què s'ha especialitzat el laboratori, que funciona al campus universitari del districte del 22@. Fan servir el programa CopyCatch dissenyat per caçar els plagiadors a partir de la comparació de dos textos. Una primera anàlisi quantitativa determina el percentatge de si-

militud entre els documents. Cada parella de textos analitzada queda marcada gràficament en colors, per mostrar al jutge la manera com el vocabulari, els sintagmes i les frases coincideixen en els dos textos. El peritatge es completa amb una anàlisi qualitativa, i el dictamen del lingüista té el mateix valor al judici que l'informe d'una autòpsia.

Turell també va participar en casos de detecció de plagi, com en el de la cançó *Aserejé*, que una discogràfica nord-americana considerava plagiada d'un rap del 1979. El peritatge de la catedràtica va demostrar que no hi havia plagi lingüístic.

Sorolls i patents

Els lingüistes forenses tenen eines per *netejar* de sorolls gravacions que poden ser claus en un cas. I disposen de recursos informàtics per determinar amb seguretat si una gravació ha estat manipulada.

Però la feina dels detectius de la llengua no s'acaba aquí. La lingüística forense s'aplica també a litigis de marques o patents, quan s'ha de determinar si algú ha copiat de manera total o parcial una marca registrada o un producte. En aquests casos es fixen en aparença (color, tipologia, disseny), so i significat i determinen si es pot parlar de falsificació o si s'indueix a la confusió del consumidor. Fa tres anys un fabricant alemany va llançar al mercat un reproductor anomenat àPod. L'oficina de patents espanyola ho va donar per bo... fins que un lingüista forense consultat per Apple va demostrar davant d'un jutge amb tota mena de proves que el risc de confusió era d'entre el 70% i el 80%. El dictamen dels detectius de la llengua va ser definitiu.

Quatre dels investigadors del ForensicLab de la Universitat Pompeu Fabra: d'esquerra a dreta, Núria Gavalrà, David García, Sheila Queralt i Montse Marquina. PERE VIRGILI

Què ens delata?

En la veu hi ha marques que no podem amagar i que ajuden els lingüistes forenses a crear un perfil del sospitós. A més de les variants dialectals que es detecten en la fonètica, el vocabulari o les expressions, hi ha indicadors més subtils.

■ És bilingüe

Una persona bilingüe castellà-català podria utilitzar l'article definit davant del nom propi: "*La María vendrà*". També es podrien detectar errors ortogràfics com, per exemple, confusions de *b* amb *v* en paraules com *mòbil* o en la terminació del pretèrit imperfect, com per exemple *cantava* en castellà en comptes de *cantaba*.

■ Home o dona?

Per definir el sexe en una gravació els lingüistes forenses analitzen la freqüència de la vibració de les seves cordes vocals: la dels homes és al voltant dels 90-140 Hz i la de les dones entre els 190-240 Hz. En textos escrits s'ha observat que les dones tendeixen a ser més inclusives que els homes i, per tant, utilitzarien més freqüentment el pronom personal de primera persona en plural, *nosaltres*, que el singular, *jo*.

■ La marca de l'edat

Per definir grups d'edat s'observa la pronúncia de *ll* a la paraula *allà* en els joves a Catalunya, que sona com la primera lletra de la paraula *iogurt*.

■ El nivell educatiu

Les persones amb nivell educatiu baix tendrien a realitzar la formació del passat simple amb *lleguemos*, en comptes de la forma normativa *llegamos*.